

Щастя

Леся Українка

(Легенда)

Се було в початку віків. Новостворений світ сяв чудовою красою, скрізь була гармонія, ясне, повне життя. Цвіла божя мрія, розкішна й лагідна. Людське життя плило тихими хвилями і зливалося з тією мрією в одне осяйне, спокійне море. Великий спокій був на землі, й люди жили в спокої. Так було довго.

Злий дух спав у підземній країні. Він спав довгі віки, і сон його був лихий. Прокинувся злий дух і покликнув: "Лихі сни мучать мене! Душа моя рветься, нема мені спокою! А там, на землі, панує ясний спокій, мрія ворога мого цвіте і витає – і ніщо не бентежить її. Чи маю я носити сам мою тугу огненну, чи маю ховати мій смуток темний? Ні, я кину тугу в серце наймиліших дітей ворога мого, я розкину над ними смуток чорним покривом, і потьмариться мрія ворога мого".

Злий дух вийшов чорним димом з лона землі і огненною хмарою полинув понад землею. Він пролітав над долинами, де хвилювало золоте збіжжя, де рясні дерева клонили додолу важкі віти. Там спустився злий дух, – і збіжжя вигоріло, мов від огню, овоч на деревах почорнів, трави пожовкли, квітки посохли, стала пустиня. Люди ховалися від огненного подиху по ямах та печерах і стогнали: голод!.. голод!.. Злий дух вернувся у підземну країну і ждав.

Минуло сто літ. Пустиня давно обернулася знову в розкішну країну, знову хвилювало золоте збіжжя, рясні дерева знов клонили додолу важкі віти. Нове покоління людське розказувало казки про колишній голод, але ті казки почали забуватись. Божя мрія цвіла, як і перше, і спокій був на землі.

Але злий дух не спав. Він сказав собі: погляну на діло рук моїх! Здійнявся з лона землі сивим туманом і холодною хмарою полинув над землею. Він пролітав над горами-полонинами, де паслися отари великі, де розкинулись табори людські, там він з'явився густим мороком, лихою заразою. Гинула худоба, конали люди, крик страшний котився по горах: смерть, смерть!.. Отари зникали, табори порожніли... Злий дух вернувся у підземну країну і ждав.

Минуло сто літ, – на могилах людей, що погинули від зарази, ярий моріг зеленів, а нащадки їх спокійно ходили по горах-полонинах, весело грали в сопілки, скликали незліченні отари. Табори білили наметами, скрізь було життя. Ніхто не згадував про лиху заразу. Божя мрія цвіла, як і перше, і на землі був спокій.

Злий дух сидів у підземній країні і думав. І він створив думкою своєю дивну постать. Вона була блискуча, як рання зоря, і міняла свій вид щохвилини, як вогонь. Злий дух дав їй життя і назвав її: щастя. Він взяв її на свої дужі крила і полетів з нею геть високо понад землею. Була темна ніч, табори спали, тільки молоді пастухи сиділи навколо багаття – пастухи не спали вночі, – вони співали. Наймолодший грав у сопілку, дивився на зорі, і очі йому були спокійні, як зорі.

З неба покотилася велика блискуча зоря. Пастух покинув сопілку і захопився за серце. Він бачив зорю, і вона йому серце вразила. Він крикнув уголос: "Дивіться, дивіться!" – і всі дивились туди, куди показувала його рука, – там упала зоря. Вона впала на високу гору, і на горі спалахнуло світло, горіло і вабило серце. Пастух сказав братам своїм: "Ходім туди!" – і всі пішли до світла. Всі бачили у світлі те, що було їм над життям мило, і всі бачили різно. Їм було так, мов у душі в них горів вогонь. Вони йшли все далі, і світло далі ставало. Вони все йшли, кололи ноги на колюче зілля, шарпали одягу об гострі терни, кров була на слідах їх; йшли і падали один по одному, бо сила покинула їх. А ясна, дивна постать все далі ставала, все більше мінилась і зникла в тумані. Настав день, а вона не верталась, і ніхто не знайшов її.

Був знов вечір, і пастухи співали. Вони співали: "О щастя, о ясне, загублене щастя!" І ті пісні отруїли серце всім людям. Всі прагнули щастя, а ніхто не знав його, всі хотіли бачити його, мати його на хвилинку і вмерти потім, бо воно стало їм мило над життям.

І кожний бачив його, хоч у сні, хоч на малу хвилинку. На одного воно глянуло коханими очима, іншому заблищало золотом, іншому засіяло світлом слави. Всіх зчарувало воно навіки, і чари його були отрута. Воно летючою зорею падало в серце, і серце починало горіти. Хто раз бачив його, той не забував його до смерті. Пекельний вогонь прокинувся в душах всіх людей. Всі шукали щастя, всі хотіли мати його ціле в своїх руках. Для нього віддавали все найдорожче, губили себе і других, сльози й кров лились річками во ім'я його. А щастя літало по світі зорею, блискавицею, вогником бродячим і ніде не спинялось надовго, і ніхто не мав його ціле в руках.

І чутний був великий крик по всій землі: "Щастя! щастя!.."

З того часу не стало на землі ясного спокою, потьмарилась блискуча божя мрія.

І злий дух утішився працею своєю.